

RECENZIJOS

I. Duridanov, *Thrakisch-Dakische Studien*, Erster Teil, Die Thrakisch- und Dakisch-Baltischen Sprachbeziehungen, – *Linguistique Balkanique*, XIII, 2, Sofia, 1969, 103 p.

Problema, kurią pirmasis specialiai yra nagrinėjęs J. Basanavičius, bandydamas įrodyti trakų ir lietuvių kalbų tapatumą¹, ir kurią jis laikė didžiausiu ir svarbiausiu savo darbu, išėjo į mokslo areną. Recenzuojamoje žinomo bulgarų lingvisto Ivano Duridanovo knygoje ji jau nebe romantikos, o mokslo sritis. I. Duridanovas trakų nebe laiko senovės lietuviais, o remdamasis gilia lingvistine toponomastinės medžiagos analize, jis įrodinėja artimą trakų bei dakų ir baltų kalbų giminybę ir daro išvadą, kad trakai bei dakai ir baltai priešistoriniais laikais – kokiam trečiame tūkstantmetyje – gyveno kaimynystėje. Tiesa, jau ir anksčiau, po J. Basanavičiaus darbų, kurie dėl lingvistinės analizės netobulumo, mokslo pasaulyje buvo užmiršti, atskiruose darbuose retkarčiais pasirodydavo pastabų apie baltų ar baltų-slavų ir trakų kalbų bendrybes, tačiau niekas nebuvo ėmėsis šios problemos patyrinėti išsamiai. I. Duridanovo knyga užpildo šią spragą, ji, be abejo, po žinomų V. N. Toporovo ir O. N. Trubačiovo darbų labai padės spręsti baltų ir slavų etnogenės problemas.

Remdamasis V. Georgijevo grindžiama teze, kad rytinėje Balkanų pusiasalio da-

lyje antikiniiais laikais yra egzistavę dvi skirtingos kalbos – trakų ir dakų-mizų, I. Duridanovas tyrinėja trakų ir dakų geografinių vardų, etnonimų, asmenvardžių, bendrinės leksikos elementų, išlikusių gloseose ar dabartinėse rumunų ir albanų kalbose, bendrybes su atitinkamais baltų kalbų elementais. Metodiniu atžvilgiu ypač svarbu tai, kad autorius atsižvelgia, ar etimonas vartojamas tikrinių vardų darybai, taip pat į tai, kad lyginamų vietovardžių ar asmenvardžių būtų bendros mažiausiai dvi morfemos, kad jie turėtų atitinkamos šaknies struktūrą (CCVC-, CVCC-, CCVCC-, CCCVC- ir pan.). Dėl to knygoje pateiktieji trakų-dakų ir baltų hidronimų, toponimų ar onomastikos sugretinimai yra labai patikimi ir daugeliu atvejų nekelia abejonių. Sugretinę tokius dakų bei trakų ir baltų vardus ir žodžius, kurie daugiau ar mažiau būdingi tik trakams bei dakams ir baltams, autorius pateikia tokius statistinius duomenis: 1) dakų ir baltų tikros bendrybės – 60, spėjamos – 16; 2) trakų ir baltų tikros bendrybės – 56, spėjamos – 19; 3) trakų, dakų ir baltų 14 bendrybių. Knygoje I. Duridanovas kiekvieną vietovardį ar asmenvardį stengiasi etimologizuoti – surasti jam etimoną ir tuo pagrindu rekonstruoti trakų ir dakų bendrinę leksiką arba trakų bei dakų ir baltų bendrinės leksikos bendrybes. Autorius yra gavęs tokius rezultatus: 1) dakų ir baltų žodžių tikrų bendrybių – 40, spėjamų – 4; 2) dakų ir baltų-slavų žodžių bendrybių – 9; 3) trakų ir baltų tikrų žodžių bendrybių – 32, galimų – 6; 4) trakų

¹ J. Basanavičius und A. Srba, Ueber die Sprachverwandschaft der alten Thraker und heutigen Litauer, – *Lietuvių tauta*, III, Vilnius, 1925, 485–505; J. Basanavičius, Trakių kalbos likučiai vietų varduose lietuvių kalbos šviesoje, – *Lietuvių tauta*, III, 505–563.

ir baltų-slavų žodžių bendrybių – 5; 5) trakų, baltų ir germanų žodžių bendrybių – 6; 6) trakų, baltų ir graikų žodžių bendrybių – 6; 7) trakų, dakų ir baltų žodžių bendrybių – 9. Nepaisant suprantamo hipotetiškumo, statistiniai duomenys vis dėlto yra labai iškalbingi. Artima trakų bei dakų ir baltų kalbų giminystė, kuri argumentuojama dar ir fonetikos bei morfologijos bendrybėmis, vargu ar gali kelti abejonių². Labai reikšminga yra tai, kad I. Duridanovui nepavykę rasti specifinių vien trakams ir slavams ar vien dakams ir slavams izoglosių.

Po I. Duridanovo knygos ypač svarbus darosi baltų ir pietų slavų kontaktų tyrimas. Nepaisant to, kad dar S. Mladenovo etimologiniame bulgarų kalbos žodyne buvo pateikta įdomių bulgarų ir baltų kalbų žodžių paralelių, pietų slavų kalbų ryšiams su baltų kalbomis didesnis dėmesys skiriamas tik pastaruoju metu. Čia visų pirma ateina į galvą V. M. Ilič-Svityčiaus, S. Bernšteino pastabos, paties I. Duridanovo, O. N. Trubačiovo ir F. Bezlajaus darbai.

Pora žodžių dėl vienos kitos smulkmenos.

18 p. pateikti lietuvių upėvardžiai *Var̃pė*, *Varpė* gali ir neturėti šaknies *Varp-*, kadangi jie gali būti kilę iš *Varupė*, plg. *Žálpė* < *Žalupė* ir kt.

19 p. dakų *Аѳрос* siejant su pr. *Aure*, *Aurin*, liet. *Aurytė* ir kt. ir kartu su H. Krahe kildinant iš ide. **aver-* „Wasser, Regen“, galima buvo nurodyti dar ir liet. *aūryti*

² Žr. V. Pisani, – *Baltistica*, V(2), 140.

„verkti, kriokti“, *aūrėti* „kaukti, rėkti, verkti“, *aurióti* „murmėti“.

24 p. trakų *Γινουλα* siejant su kuršių *Gine*, *Ginulle* ir lat. *ġinst* „verderben, verschmachten“ ir *ġinis* „ein abgemagerter, abgezehrter Mensch“, galima buvo neišleisti iš akių ir liet. up. *Gin-upis*, ež. *Ginaičiai*, up. *Gynià*, *Gynė*, up. *Gyn-ėvė*, pv. *Gin-ėitis*, susijusių su (-)*giñti*, (-)*gēna*, (-)*ginė* „varyti, baigti, privarginti, prikamuoti“, plg. *pagiñti* „baigti“, *prigiñti* „privarginti“, *užgiñti* „beginant nukamuoti“, *išgynėti* „privarginti, prikamuoti“.

Dėl 29 p. esančios pastabos apie šaknį *Res-* galima pasakyti, kad asmenvardžių su šaknimi *Res-* baltų kalbose iš tikrųjų yra, plg. liet. pavardes *Rėstis*, *Restys*, *Restaitis*.

32 p. trakų *Zervae* siejama su liet. up. *Gėrvė* ir pan., bet jį galima sieti ir su ež. *Zervynas*, *Zervylios*, up. *Zervyna*, km. *Zervynos* ir pan. (su jotvingišku (ar prūsišku) *z* vietoj *ž*).

Knyga baigiama žodžiais: „Wo eigentlich die ältesten Wohnsitze der Balten waren in der Zeit, als sie sich in engen Berührungen mit Dakern und Thrakern befanden, ist eine Frage für sich, die durch weitere Untersuchungen zu klären ist“. Reikia tikėtis, kad šį klausimą autorius spręs antroje knygos dalyje, kurios nekantriai lauks kiekvienas baltų kalbų tyrinėtojas.

J. Kazlauskas

О. Н. Трубачев, Названия рек Правобережной Украины. Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация, Москва, 1968, 290 p.

Nauja O. Trubačiovo monografija tęsia darbą, pradėtą išgarsėjusiamе V. Toporovo ir O. Trubačiovo veikale „Aukštutinės Padneprės hidronimų lingvistinė analizė“ (Maskva, 1962), svarbiausia ta prasme, kad nagrinėjamų upėvardžių plotas yra tiesiog į pietus nuo tos teritorijos, kurios vandenvardžiai buvo nagrinėti knygoje „Aukštutinės Padneprės hidronimų lingvistinė analizė“.

Kaip žinoma, šios knygos hidronimija pietuose buvo, labai apytiksliai imant, Pripetės ir Seimo baseinai. Recenzuojama O. Trubačiovo monografija skiriama nagrinėti upių vardams, esantiems apytiksliai į pietus nuo Pripetės ir Seimo. Pastebėtina, kad knygos pavadinimas „Dešiniojo kranto Ukrainos upių vardai“ ne visiškai atspindi nagrinėjamų upių vardų plotą, nes į jį įeina